

تحقق نسبی تمدن اسلامی محال نیست

رئیس موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران گفت: حکومت اسلام و جمهوری اسلامی ایران در مسیر رسیدن به تمدن اسلامی مورد نظر قرار دارد و قطعاً با آن فاصله زیادی داریم و شاید سال‌ها بلکه قرن‌ها نیاز باشد تا به تمدن ایده‌آل برسیم.

رئیس موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران گفت: حکومت اسلام و جمهوری اسلامی ایران در مسیر رسیدن به تمدن اسلامی مورد نظر قرار دارد و قطعاً با آن فاصله زیادی داریم و شاید سال‌ها بلکه قرن‌ها نیاز باشد تا به تمدن ایده‌آل برسیم. به گزارش خبرگزاری مهر، عبدالحسین خسروپناه در مصاحبه با هفته نامه پنجره تحقق تمدن پیشرفته و ایده آل اسلامی تا قبل از ظهور امام زمان را ناممکن دانسته است و در این باره تصریح می‌کند: «این تمدن پیشرفته ایده‌آل اسلامی است که فقط و فقط در عصر حضرت ولی عصر (عج) تحقق پذیر است، یعنی حتی در زمان ائمه (ع) و پیامبر (ص) و قبل از دوره حضرت ولی عصر (عج) تحقق پذیر نبود.»

خسروپناه به این سوال که آیا تمدن پیشرفته و ایده‌آل اسلامی در عصر ائمه تحقق پذیر بوده یا خیر اینگونه پاسخ می‌دهد: «بنده معتقدم به لحاظ جامعه‌شناختی تحقق پذیر نیست و روایات ما هم این عقیده را تأیید می‌کند، اما چنین تمدن پیشرفته ایده‌آل اسلامی‌ای در عصر حضور حضرت ولی عصر (عج) تحقق پذیر است؛ یعنی حضرت حجت (عج) تصرف نمی‌کند که انسان‌ها همه از عقلانیت اسلامی بهره‌مند می‌شوند، منزلی می‌سازد که پرچم «لا اله الا الله و محمد رسول الله» بر بام آن قرار دارد. در واقع امام از ولایت تکوینی درنهایت استفاده می‌کند.»

وی با تأکید بر تفاوت عقلانیت در عصر غیبت و ظهور معتقد است: «عقلانیتی که در عصر امام زمان (عج) یعنی آخرالزمان هست، عقلانیت منور به نوری است که در همه انسان‌ها عمومیت پیدا کرده و حتی زنان اگر در منزلی اختلاف کنند با قرآن به داوری می‌پردازند و عقلانیتشان عقلانیت قرآنی، دینی و اسلامی است.»

رئیس موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران در توضیح این مطلب می‌افزاید: «در واقع امام [زمان] از ولایت تکوینی در هدایت استفاده می‌کند، گرچه امام [زمان]، مثل پیغمبر (ص) و ائمه (ع) همان اسلام ناب محمدی را به مردم می‌گوید اما روش ایشان در اجرایی کردن دین اسلام با امیرالمومنین و دیگر ائمه متفاوت است. وقتی امام عصر (عج) می‌خواهد حکومت را عینیت ببخشد از قدرت تکوینی استفاده می‌کند و از ولایت تکوینی‌اش بهره‌مند می‌شود و بر دل‌ها و قلب‌ها تصرف تکوینی می‌کند؛ لذا پیروان ادیان مختلف، فوج فوج به سمت امام مهدی (عج) روی می‌آورند و به آن حضرت ایمان می‌آورند و حکومت ایشان را می‌پذیرند.»

خسروپناه معتقد است: «تمدن پیشرفته اسلامی عبارت است از جامعه‌ای که در رأسش امام معصوم است و تمام آموزه‌های دینی یا قریب به اتفاق آموزه‌های دینی در آنجامعه با اراده انسان‌ها و قدرت تکوینی امام معصوم تحقق یافته و جامعه به اهداف اسلامی راه پیدا کند. دستاوردهای نرم افزاری و سخت افزاری بشری در چنین جامعه‌ای اهداف اسلامی را قابل دستیابی کرده است، یعنی حقیقت عدالت و سعادت در این جامعه متمدن، عینیت و تحقق پیدا کرده است.»

این استاد حوزه و دانشگاه در پاسخ به چرایی ناممکن بودن تحقق تمدن ایده‌آل اسلامی در زمان ائمه اطهار (ع) می‌گوید: «برای اینکه ائمه (ع) مکلف به اجرای احکام با یک سری روش‌های عادی بوند؛ یعنی امیرالمومنین (ع) اگر به جای چهار سال و ۹ ماه، ۴۰ سال بر مردم حکومت می‌کردند به تمدن ایده‌آلی که عرض کردم نمی‌رسیدند، چون امیرالمومنین (ع) بنا نداشت که انسان‌ها را بر اساس ولایت تکوینی هدایت کند.»

*تحقق نسبی تمدن اسلامی محال نیست

عبدالحسین خسروپناه تحقق نسبی تمدن دینی در عصر غیبت را محال نمی‌داند و می‌گوید: «اگر جامعه در عصر پیامبر و ائمه و هم چنین عصر غیبت که دوره حاکمیت فقهای جامع الشرایط است، در راستای عدالت و سعادت، در حال شدن باشد و در مسیر و جاده سعادت و عدالت اسلامی قرار گیرد، می‌توان از این جامعه به جامعه متمدن تعبیر کرد؛ یعنی در این جامعه دستاوردهای نرم افزاری و سخت افزاری بشری در مسیر سعادت انسان‌ها است.»

او تمدن را مجموعه دستاوردهای نرم افزاری و سخت افزاری بشر تعریف می‌کند به این معنا که: «فرهنگ هم جزئی از تمدن به شمار می‌آید، یعنی فرهنگ مجموعه دستاوردهای نرم افزاری بشر است که جزئی از تمدن محسوب می‌شود.»

به عقیده خسروپناه: «در دنیای مدرن اگر بشر با عقل و تجربه مدلل - نه با عقل و تجربه همراه با نفسانیت و نه با عقل و تجربه محشور با انحراف و نفسانیت - و با عقل و تجربه مشترک با همه انسان‌ها، که از عقل و تجربه فطری برخوردارند، به دستاوردی رسید ما استفاده می‌کنیم. همان طور که می‌بینیم پیامبر تغییری در نظام قبیله‌ای ایجاد نکرد. مگر نظام قبیله‌ای که در زمان پیامبر بود توسط وحی شکل گرفته بود؟! ساختار اجتماعی بود که بشر با عقلانیت خود به آن رسیده بود هیچ تعارضی هم با دین نداشت. پیغمبر (ص) هم در مقابلش نایستاد اما در مقابل زنده به گور کردن دختران ایستادن و با آن مقابله و آن را نقض کرد.»

وی در مجاز بودن استفاده از ساختارهای مدرن اضافه می‌کند: «اگر در دنیای مدرن ساختارهایی وجود دارد که بتواند در تحقق بخشیدن آموزه‌های دینی به ما کمک کند و زاینده عقلانیت غیرمشروع بشری است، اشکالی دارد که ما از آن‌ها استفاده کنیم؟

مثلا اگر بتوانیم تفکیک قوا را در مدلی با نظام ولایی جمع کنیم و جمهوریت و اسلامیت را کنار هم بگذاریم و مردم سالاری تحقق پیدا کند هیچ اشکالی ندارد، چرا که دقیقا با تمدن اسلامی سازگاری دارد و ما را به سعادت و عدالت نزدیکتر می‌کند؛ لذا معنای اینکه ما از تمدن اسلامی سخن می‌گوییم این نیست که هیچ یک از دستاوردهای مدرنیته را نپذیریم.»

خسروپناه با تأکید بر شناخت عمیق از مدرنیته و نقد آن می‌گوید: «چون در عصر غیر از امام زمان (عج) نمی‌توانیم به آن تمدن مورد نظر برسیم، معنایش این نیست که نتوانیم تعریفی از تمدن ایده آل متناسب با عصر غیبت و عصر ائمه (ع) داشته باشیم.» و اضافه می‌کند: «به هر حال همانطور که در فقه آمده «مالایدرک کله لایترک کله» اگر نمی‌توانیم ایده آل عصر حضور را تحصیل کنیم، دلیل نمی‌شود ایده آل در عصر غیبت را دبال نکنیم و برای آن برنامه ریزی نداشته باشیم.»

***جمهوری اسلامی در مسیر تمدن ایده آل است**

خسروپناه در مورد نسبت حکومت اسلامی با تمدن اسلامی می‌گوید: «حکومت اسلام و جمهوری اسلامی ایران در مسیر رسیدن به تمدن اسلامی مورد نظر قرار دارد و قطعا با آن فاصله زیادی داریم و شاید سال‌ها بلکه قرن‌ها نیاز باشد تا به تمدن ایده آل برسیم.»

وی در این باره معتقد است: «می‌توان از تمدن نسبی اسلامی و تمدن ایده آل اسلامی صحبت کرد. تمدن ایده آل را هم می‌توان به تمدن ایده آل عصر امام زمان (عج)، تمدن ایده آل در عصر ائمه اطهار (ع) غیر از امام زمان (عج) و تمدن ایده آل در عصر غیبت تقسیم کرد. سه تصویر از تمدن ایده آل می‌توانیم داشته باشیم که اگر بخواهیم بین این سه تمدن تفکیک قائل شویم، اول تمدن ایده آل عصر غیبت، بعد تمدن ایده آل عصر پیامبر (ص) و ائمه غیر از امام زمان (عج)، و بعد تمدن ایده آل امام زمان (عج) قرار دارد. تا قبل از رسیدن به تمدن ایده آل می‌توانیم از تمدن نسبی سخن بگوییم.»

وی اضافه می‌کند: «وقتی امام زمان (عج) ظهور می‌کنند از ابتدا تمدن ایده آل را نمی‌سازند. تمدن امام زمان (عج) در عصر حضور، در ابتدا نسبی است و بعد از سال‌ها به تمدن ایده آل دست پیدا می‌کند چون به هر حال این تمدن با مشارکت جمعی امکانپذیر است و تنها با حضور امام زمان (عج) تحقق پیدا نمی‌کند، هر چند امام زمان (عج) از ولایت تکوینی‌اش هم استفاده کند. ولایت تکوینی به گونه‌ای نیست که انسان را دچار جبر کند، انسان باید با اراده خودش تلاش کند و تمدن را تحقق ببخشد ولی با توجه به ولایت تکوینی و نورانیتی که در عقلانیت همه مردم هست، تمدن ایده آل مهدوی تحقق پذیر است.»

عبدالحسین خسروپناه در پایان این مصاحبه با تأکید بر اینکه امکان تحقق ایده آل در هر بستر و زمینه‌ای وجود دارد می‌گوید: «در عصر بیت هم می‌توان از تمدن ایده آل فقهی سخن گفت، در همان بستر و زمینه‌ای که مربوط به عصر غیبت است ولو اینکه ما هم در جمهوری اسلامی ایران به آن هم نرسیدیم و زمان بر است و سال‌ها زمان نیاز داریم تا به آن برسیم ولی تمدن ایده آل عصر غیبت قطعا با تمدن ایده آل عصر حضور حضرت ولی عصر (عج) فاصله دارد.»

*مصاحبه فوق الذکر با عنوان «در عصر غیبت می‌توان از تمدن ایده آل فقهی سخن گفت» در صفحات ۷۶ تا ۷۹ شماره ۲۱۵ پنجره منتشر شده است.